

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ УНИВЕРСИТЕТИ**

«ТАСДИҚЛАЙМАН»

Алишер Навоий номидаги
Тошкент давлат ўзбек тили ва
адабиёти университети ректори
Ш.Сирожиддинов

_____” _____ 2020 йил

**10.00.01 – Ўзбек тили ихтисослиги
бўйича таянч докторантурага
кириш имтиҳони дастури**

ТОШКЕНТ – 2020

Ушбу дастур Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети Кенгашида кўриб чиқилди ва тасдиқланди (2020 йил 20 сентябрдаги 3-сонли баённома).

Тузувчилар: ф.ф.д., проф. Б.Менглиев, ф.ф.д. М.Ҳакимова

Кириш

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 13 майдаги ПФ-4797-сонли «Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетини ташкил этиш тўғрисида»ги Фармонида ўзбек тилининг нуфузини янада юксалтириш, ўзбек тилшунослигини янги босқичга олиб чиқиш, глобаллашув шароитида ўзбек тилидан фойдаланиш кўламини кенгайтириш ва ўзбек тили ихтисослиги бўйича янги авлод кадрларини тайёрлаш, ўзбек адабиёти муаммоларини тадқиқ этишни янги босқичга кўтариш вазифаси қўйилган. Ҳар бир фаннинг ўқитиш, ўрганиш ва тадқиқ этиш методологияси бўлади.

Мамлакатимиз сиёсий, ижтимоий, иқтисодий ва маданий мустақилликка эришганидан кейин адабиёт тарихини ва адабий жараёни синфийлик нуктаи назаридан ўрганишга қаратилган коммунистик мафкура ўз кучини йўқотди. Эндиликда ўзбек адабиёти тадқиқотчилари нафақат мумтоз адабиётимиз, балки замонавий адабиётимиз тарихини ҳам миллийлик ва тарихий ҳаққонийлик принциплари асосида ўрганмоқдалар, тадқиқ этмоқдалар.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг «Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз» асарида ва «Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонлари ва бошқа ҳужжатларида ўзбек тилини ўрганишга доир муҳим фикр ва қарашлар олға сурилганки, улар ўзбек тилшини ўрганиш ва тадқиқ этишда дастуруламал аҳамиятига эгадир.

Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида

Методологик масалалар

Ўзбекистоннинг тил соҳасидаги сиёсати, жамият ҳаётида ўзбек тилининг давлат тили мақомидаги ўрни ва аҳамияти ҳақида. Республика Президентининг ўзбек тилининг нуфузини ошириш, уни ривожлантириш борасида тилшунослар, умуман, зиёлилар олдига қўйган вазифалари ва кўрсатмалари. «Она тили – бу миллатнинг руҳи» иборасининг моҳияти. Давлат тили, ўзбек лотин алифбосини жорий этиш тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси қонунларининг моҳияти ва аҳамияти ҳақидаги фикрлари. “Давлат тили” тушунчаси ва давлат тилининг жамиятдаги ўрни масаласи.

Ўзбекистон Республикасининг «Давлат тили ҳақида»ги қонуни (1989 йил 21 октябрь, 1995 йил 25 декабрь), унинг моҳияти, Қонуннинг жамият ҳаётидаги ва ўзбек тили ривожига аҳамияти.

Ўзбекистон Республикасининг «Лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбосини жорий этиш тўғрисида»ги қонуни (1993 йил 2 сентябрь, 1995 йил 6 май) нинг мазмуни ва аҳамияти.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбек тилининг асосий имло қоидалари»ни тасдиқлаш ҳақида»ги қарори (1995 йил

24 август), имло қоидалари амалиёти ҳамда уни янада такомиллаштириш борасидаги мулоҳазалар.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 21 октябрдаги ПФ-5850-сонли «Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ва 2020 йил 20 октябрдаги ПФ-6084-сонли «Мамлакатимизда ўзбек тилини янада ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги Фармонидаги масалалар.

1-қисм. Ўзбек тили тарихи ва диалектологияси

«Ўзбек тили тарихи» курси ўзбек тилининг шаклланиш ва ривожланиш қонуниятлари ва бунинг ўзига хос хусусиятларини, ўзбек тили тарихини даврлаштириш масалаларини, қадимий туркий тил, эски ўзбек тили, ўзбек адабий тили, уларнинг ўзига хос лисоний хусусиятларини ўрганишга қаратилган; ўзбек адабий тилининг шаклланиши ва бойишида, унинг функционал услублари ҳамда меъёрлари ривожда тарихий ёзма ёдгорликлар тили, халқ лаҳжа ва шевалари ҳамда ўзбек фольклори тилининг ўрни ва аҳамиятини белгилаш ва баҳолашга йўналтирилган; ана шу шаклланиш жараёнида ўзбек мумтоз адабиёти тилининг, айниқса, Алишер Навоий, Бобур, Абулғозихон, Огаҳий ва бошқаларнинг асарлари тилининг аҳамиятини кўрсатишни мақсад қилиб қўйган.

Шу билан бирга, ўзбек тили туркий тиллар орасида энг кўп шева тилдир: унда қарлук, қипчоқ ва ўғуз лаҳжаларига мансуб юзлаб шевалар мавжуд. Ўзбек диалектологияси (шевашунослиги) ўзбек тилшунослигининг мустақил йўналиши бўлиб, ўзбек шеваларини тадқиқ қилиш билан шуғулланади.

Ўзбек диалектологияси бўйича тузилган саволлар имтиҳон топширувчи шахснинг ўзбек диалектологиясининг мақсад ва вазифалари, унинг тадқиқот объекти, тадқиқ усуллари, ўзбек тили лаҳжа ва шеваларининг лисоний хусусиятлари юзасидан билим даражасини аниқлашни кўзда тутди.

2-қисм. Ўзбек тили тарихи

Ўзбек адабий тили тарихини даврлаштириш масаласи. «Қадимги туркий тил», «эски ўзбек тили», «ҳозирги ўзбек тили» тушунчалари ҳақида.

Қадимги туркий ёзма ёдгорликлар тили ва унинг ўзбек тилининг шаклланишидаги аҳамияти. XIII-XIV асрларда Ўрта Осиё ва Олтин Ўрда ҳудудларида яратилган адабий ёдгорликлар тили ва унинг ўзбек тилига муносабати. XIV аср охири ва XV асрнинг 1-ярмидаги ўзбек адабий тили ва унинг шаклланиш манбалари.

Алишер Навоий тилининг диалектал асослари. Алишер Навоийнинг «Муҳокаматул-луғатайн» асари ва унинг ўзбек тили ривождаги ўрни. «Муҳокаматул-луғатайн» – тилларни қиёсий ўрганиш намунаси сифатида.

XVI аср ўзбек адабий тили ривожини ўрганишда Бобур асарларининг аҳамияти.

XV-XIX асрларда эски ўзбек тили бўйича яратилган луғатлар ва грамматик асарларнинг ўзбек тили тарихини ўрганишдаги аҳамияти. XIX аср охири ва XX аср бошларидаги ўзбек адабий тилининг асосий хусусиятлари.

Эски ўзбек адабий тилининг функционал услублари, уларнинг шаклланиши ва тараққиёти. Ўзбек тилида публицистик услубнинг пайдо бўлиши ва шаклланишида ўша давр матбуоти тилининг ўрни. Ўзбек миллий адабий тили ва унинг шаклланиш манбалари. Миллий тилнинг асосий хусусиятлари. Ўзбек тили тарихи масалаларининг ўрганилишида хориж туркийшуносларининг хизматлари.

Эски ўзбек тилида унлилар тизими. Эски ўзбек тилида ундошлар тизими. Эски ўзбек тилида сингармонизм.

Эски ўзбек тилида келишиклар ва уларнинг ифодаланиш шакллари. Эски ўзбек тилида сифат даражалари ва уларнинг ифодаланиш шакллари. Эски ўзбек тилида тартиб сон ва унинг ифодаланиш усуллари. Эски ўзбек тилида кишилиқ олмошлари ва уларнинг турланиши. Эски ўзбек тилида феъл майллари. Эски ўзбек тилида феъл замонлари ва уларнинг ифодаланиш шакллари.

Эски ўзбек тилининг синтактик хусусиятлари. Эски ўзбек тилида гап бўлаклари, гапларнинг тузилиши ва типлари.

3-қисм. Ўзбек шевашунослиги (диалектологияси)

Ҳозирги ўзбек адабий тилининг диалектал асослари. Қарлуқ лаҳжаси ва унга мансуб шевалар. Қипчоқ лаҳжаси ва унга мансуб шевалар. Ўғуз лаҳжаси ва унга мансуб шевалар. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг шаклланиши ва ривожланишида қарлуқ, қипчоқ ва ўғуз лаҳжаларидан ҳар бирининг ўрни ва аҳамияти. Ўзбек шеваларини таснифлаш муаммолари (Ғози Олим, Е.Д.Поливанов, К.К.Юдахин, А.К.Боровков, В.В.Решетов, Ш.Шоабдурахмонов).

Ўзбек шеваларида «о»лашиш, унинг юзага келиш сабаби ва генезиси. Ўзбек шеваларида унлилар ва уларнинг адабий тилдаги унлилардан сифат ва миқдор жиҳатидан фарқланиши. Ўзбек шеваларида ундошлар ва уларнинг адабий тилдаги ундошлардан сифат ва миқдор жиҳатидан фарқланиши.

Ўзбек шеваларида эгалик категорияси. Ўзбек шеваларида кўплик категорияси. Ўзбек шеваларида келишиклар. Ўзбек шеваларида феъл замонлари. Ўзбек шеваларида кўмакчилар.

Ўзбек шеваларида сўз ясалиши; сўз ва шакл ясовчилар.

Ўзбек шеваларининг луғавий таркиби ва уни ўрганган ўзбек шевашунослари.

4-қисм. Ҳозирги ўзбек тили

«Ҳозирги ўзбек тили» курси бўйича тузилган дастур ва саволлар имтиҳон топширувчининг ҳозирги ўзбек тили фонетикаси, морфемикаси ва сўз ясалиши, морфологияси ва синтактик тузилиши, грамматик категориялари ва уларнинг таснифи, луғавий тизими ва унинг таркиби, бойиш манбалари, имлоси ва тўғри талаффузи, услубияти ва бошқалар ҳақидаги билимларини аниқлашни кўзда тутди.

Ўзбек тилининг луғат таркиби мураккаб тизим ва қатламлардан иборат бўлиб, сўзлар ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларида қўлланиб, муайян соҳаларга функционал жиҳатдан мослашган, тармоқланган бўлади. Мана шундай соҳалардан бири илм-фан соҳаси бўлиб, унга хосланган сўзлар терминлар ҳисобланади. Терминология бўйича тузилган саволларнинг мақсади имтиҳон топширувчи шахснинг терминология, жумладан, ўзбек терминологияси бўйича билим даражасини аниқлашдир. Айниқса, илмий-тадқиқот олиб бораётган шахсларнинг илмий терминологиянинг моҳиятини, асосий лисоний ва нолисоний хусусиятларини яхши билиши, ўз соҳасида терминларни тўғри қўллаш олиши ниҳоятда муҳимдир. Аксинча, терминларни нотўғри қўллаш илмий тушунчаларни тўғри тушунишга халақит беради.

Нутқ маданияти ва услубшунослик, имло ва тўғри талаффуз соҳалари бўйича тузилган дастур-саволлар ҳақида ҳам айтиш мумкин.

Тил структураси. Лисон ва нутқ. Лисоний сатҳ ва лисоний бирликлар. Лисоний система. Лисоний тасниф. Лисоний парадигма. Лисоний муносабат. Лисоний зиддият.

Фонетика-фонология. Фонема ва товуш. Ўзбек тили унли фонемалари ва уларнинг таснифи. Ўзбек тили ундош фонемалари ва уларнинг таснифи. Ўзбек нутқида қўш ундошларнинг қўлланиши. Фонетик ўзгаришлар ва уларнинг фонологик асослари.

Лексикология. Лексема ва сўз. Тарихийлик жиҳатидан ўзбек тили лексикаси. Ўзбек тилида тарихий ва эскирган лексемалар. Қўлланиш доирасига кўра ҳозирги ўзбек тили лексикаси: диалектал, махсус, жаргон ва бошқа турдаги лексемалар. Ўзбек тили лексикасининг фаол ва нофаол қатламлари. Лексемаларнинг нофаол захирага ўтиши ёки эскирган лексемаларнинг янги маъно касб этиши. Уларни юзага келтирувчи омиллар. Ўзбек тилининг мустақиллик даври ривожини: неологизмлар.

Лексеманинг шакл ва маъно муносабати. Синонимия ва синонимик катор. Антонимия. Омонимия. Паронимия. Полисемия. Полисемия ва омонимия муносабати. Гипонимия. Градуонимия. Лексеманинг ўз (тўғри) ва кўчма маъноси. Оказионал ва узуал маъно.

Ном кўчиш усуллари ва кўчма маънолар. Метафора. Метонимия. Синекдоха. Вазифадошлик.

Фразеология ва фразеологизм. Фразеологизм – терминологик бирикма – эркин сўз бирикмаси.

Лексикология ва лексикография. Лексикография турлари. Луғат турлари. Тил корпуси. Гиперлексикография.

Терминология. Термин ва терминология тушунчалари ҳақида. Терминга қўйиладиган асосий талаблар. Терминологияда омонимия ва синонимия ҳодисаларига, полисемияга муносабат. Терминларни меъёрлаш тамойиллари.

Терминология ва пуризм. Илмий терминология ва халқ терминологияси. Терминологик луғатлар ва уларни тузиш принциплари.

Терминологик тизимларни таснифлаш асослари. Ўзбек тили терминологик тизимлари бойишининг ички ва ташқи имкониятлари. Мустақиллик даври ўзбек терминологияси: тараққиёти ва муаммолари. Адабий талаффуз (орфоэпия) меъёрлари. Ҳозирги ўзбек тилида имло тамойиллари. Лотин ёзувига асосланган ҳозирги ўзбек алифбосининг хусусиятлари.

Ономастика. Ономастика соҳаси ва унинг тадқиқот объекти. Ономастика лексикологиянинг бўлими сифатида. Ўзбек антропонимияси ва унинг хусусиятлари. Атоқли отларнинг типлари ва ўзига хос хусусиятлари. Этнонимия ҳақида тушунча ва ўзбек этнонимлари. Топонимика – тилшуносликнинг бўлими сифатида. Топонимларнинг таркиб топишида нолисоний омилларнинг роли. Ўзбек топонимиясининг ўрганилиш даражаси. Мустақиллик даврида топонимларни тартибга солиш борасида олиб борилаётган ишлар.

Морфемика. Ўзбек тилида аффиксал морфемаларнинг турлари. Қўшма сўзлар ва уларнинг сўз бирикмаларидан асосий фарқлари.

Ўзбек тилида луғавий ва грамматик маъно, уларнинг грамматик категорияларга муносабати. Ўзбек тилида шакл ясовчи қўшимчалар ва уларнинг турлари. Луғавий шакл ясовчилар. Синтактик шакл ясовчилар.

Деривация. Ўзбек тилида сўз яшаш усуллари. Сўз яшаш қолиплари. Сўз ясалари ва лексемалашув. Диахрон ва синхрон деривация.

Морфология. Ўзбек тилида сўз туркумларининг ажратилиши. Сўзларни туркумларга ажратиш асослари. Ўзбек тилида феълнинг грамматик категориялари. Нисбат категорияси. Бўлишли-бўлишсизлик категорияси. Ўзгалоғчи категория. Ҳаракат тарзи категорияси. Феълда кесимлик категориясининг қўлланиши.

Отнинг грамматик категориялари. Сифат ва унинг даража категорияси. Равиш ва унинг турлари. Соннинг маънога кўра турлари. Олмош ва унинг турлари. Инкор ифодаловчи воситалар ва феълнинг бўлишсизлик шакллари. Ёрдамчи феъл ва унинг турлари. Тўлиқсиз феъл.

Кесимлик категорияси ва унинг таркибий қисмлари. Шахс-сон категорияси. Майл категорияси. Замон категорияси. Тасдиқ-инкор категорияси.

Ўзбек тилида ёрдамчи сўз туркумлари, уларнинг вазифавий хусусиятлари.

Ўзбек тилида семантик-функционал шаклланган сўз-гаплар: таклиф-ишора, тасдиқ-инкор, модал ва ундовлар.

Синтаксис. Ўзбек тилида синтактик бирликларнинг турлари (сўз бирикмаси, гап, матн) ва уларнинг ўзаро муносабати. Синтактик алоқа турлари. Сўз бирикмалари. Аниқ ва мажхул тузилмалар (фаол ва нофаол конструкциялар). Сўз бирикмаси қолиплари.

Содда гап ва унинг лисоний қолиплари. Ўзбек тилида содда гапни таснифлаш асослари. Гап турлари: дарак, сўроқ, буйруқ гаплар; содда ва кўшма гаплар; йиғиқ ва ёйиқ гаплар; тасдиқ ва инкор гаплар; тўлиқ ва тўлиқсиз гаплар, эгали ва эгасиз гаплар.

Содда гапнинг грамматик бўлиниши. Гап бўлаклари назарияси: бош ва иккинчи даражали бўлақлар; гап ва сўз кенгайтирувчилари; субъект, предикат, объект тушунчалари.

Содда гапнинг мураккабланиши. Ўзбек тилида уюшиқ ва ажратилган бўлақлар. Ундалма. Кириш ва киритма тузилмалар.

Уюшган гап тушунчаси ва унинг ажратилиши. Уюшган гап ўзбек тилининг миллий хусусияти сифатида.

Содда гапларда шакл ва мазмун номутаносиблиги ва унинг тадқиқи. Содда гапнинг актуал бўлиниши: актуаллаштирувчи воситалар. Содда гапларда сўз тартиби. Инверсия.

Кўшма гап ва унинг қолиплари. Ўзбек тилида кўшма гапларни таснифлаш асослари. Кўшма гап турлари.

Тенг, тобе ва мутаносиб таркибли кўшма гаплар тушунчаси ва уларнинг ажратилиши. Боғланган, боғловчисиз, эргаш гаплар тушунчаси ва уларнинг ажратилиши. Кўшма гапнинг таркибидаги боғловчи воситаларига кўра турлари. Кўшма гапнинг таркибий қисмлари орасидаги маъновий муносабатга кўра турлари. Кўшма гапнинг қисмлари орасидаги функционал муносабатларга кўра турлари. Ўзга гап ва уни ифодалаш йўллари.

Пунктуацияси. Пунктуация тарихи ва тараққиёти. Ҳозирги ўзбек тилида пунктуация муаммолари.

Ўзбек тилида мураккаб синтактик бутунлик тушунчаси ва унинг ажратилиши. Матн ва унинг тадқиқи муаммолари. Матн таҳлили. Матнга антропоцентриқ ёндашув.

Нутқ маданияти. Адабий тил тушунчаси. Адабий тилнинг ёзма ва оғзаки шакллари. Адабий меъёр тушунчаси. Адабий меъёр турлари. Адабий тилнинг лаҳжа ва шевалар билан ўзаро муносабати. Ўзбек адабий тилининг диалектал асослари.

Адабий тил ва нутқ маданияти. Нутқ маданияти – тилшунослик бўлимларидан бири сифатида. Нутқ маданияти соҳасининг тадқиқот объекти.

Услубшунослик (стилистика) соҳаси ва унинг тадқиқот объекти. Ўзбек услубшунослигининг ўрганилиш даражаси. Ўзбек тилининг функционал услублари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари. Бадиий услубнинг ўзига хос хусусиятлари. Бадиий матннинг асосий хусусиятлари. Лингвопоэтика ҳақида тушунча. Луғавий стилистика.

10.00.01-«Ўзбек тили» ихтисослиги бўйича кириш имтиҳон дастури юзасидан ўқиш учун тавсия этиладиган адабиётлар

а) методологик адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. «Эркин ва фаравон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз». Ўзбекистон НМИУ, 2016. Тошкент.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Давлат тили ҳақида»ги қонуни (1989 йил 21 октябрь; янги таҳрири – 1995 йил 21 декабрь).
3. Ўзбекистон Республикасининг «Лотин ёзувига асосланган ўзбек алифбосини жорий этиш тўғрисида»ги қонуни (1993 йил 2 сентябрь; янги таҳрири – 1995 йил 6 май).
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбек тилининг асосий имло қоидаларини тасдиқлаш ҳақида»ги 339-сонли қарори (1995 йил 24 август).
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 13 майдаги ПФ-4797-сонли «Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетини ташкил этиш тўғрисида»ги Фармони / «Халқ сўзи» газетаси. –2016 йил. –14 май.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 21 октябрдаги ПФ-5850-сонли «Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони / lex.uz/docs/4561730
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 20 октябрдаги ПФ-6084-сонли «Мамлакатимизда ўзбек тилини янада ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги Фармони / lex.uz/pdfs/5058351

б) илмий адабиётлар:

1. Абдуазизов А. Ўзбек тили фонологияси ва морфонологияси. – Т., 1992.
2. Абдурахмонов Ғ. Шукуров Ш. Ўзбек тилининг тарихий грамматикаси. – Т., 2009.
3. Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности. Тексты и исследования. – М., 1951.
4. Неъматов Ҳ. Ўзбек тили тарихий фонетикаси. - Т., 1992.
5. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи. – Т., 2002.
6. Нурмонов А., Маҳмудов Н., Аҳмедов А., Солихўжаева С. Ўзбек тилининг мазмуний синтаксиси. – Т., 1992.
7. Маҳмудов Н., Нурмонов А. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси. Синтаксис. –Т., 1995.
8. Санақулов У., Насриддинзода Б. Қадимги ёзувлар ва эски ўзбек алифбоси. – Т., 1990.

9. Турсунов У., Мухторов Ж. Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. – Т., 1965, 1990.
10. Турсунов У., Ўринбоев Б. Ўзбек адабий тили тарихи. – Т., 1982.
11. Ҳожиёв А. Термин танлаш мезонлари. – Т., 1996.
12. Ҳожиёв А. Ўзбек тили сўз ясашиши тизими. – Т., 2007.
13. Ҳожиёв А. Ўзбек тили морфологияси, морфемикаси ва сўз ясашишининг назарий масалалари. – Т., 2010.
14. Nurmonov A. Lingvistik tadqiqot metodologiyasi va metodlari. – Т., 2010.
15. Sayfullayeva R. va b. Hozirgi o'zbek tili. - Т.: Mumtoz so'z, 2010
16. Qurbonova M., Yo'ldoshev M. Matn tilshunosligi. - Т.: Universitet.

в) ўзбек тили соҳалари бўйича қўшимча адабиётлар:

17. Абдиев М. Соҳавий лексиканинг систем таҳлили. – Т., 2004.
18. Алиев А., Содиков Қ. Ўзбек адабий тили тарихидан. – Т., 1994.
19. Бегматов Э. Маматов А. Адабий норма назарияси. 1-3-қисмлар. – Т., 1997-1999.
20. Бозоров О. Ўзбек тилида даражаланиш. - Т., 1995.
21. «Давлат тили ҳақида» (Ўзбекистон Республикасининг «Давлат тили ҳақида»ги қонуни матнлари, қонуности ҳужжатлар, қонунни амалга ошириш йўлидаги муаммо ва ечимлар) (тузувчи – Н. Жумахўжа.). – Т., 2008.
22. Джамалханов Х. Основой узбекской графики. – Т., 1991.
23. Дўсимов З., Тиллаева М. Топонимика асослари. – Т., 2002.
24. Жамолхонов Ҳ. Ўзбек тилининг назарий фонетикаси. – Т., 2009.
25. Искандарова Ш. Тил системасига майдон асосида ёндашув. – Т., 2007.
26. Ишаев А. Ўзбек диалектал лексикографияси. – Т., 1990.
27. Йўлдошев Б., Қурбонов Т. Бадиий асар тили ва услуби масалалари. - Самарқанд, 2004.
28. Йўлдошев М. Бадиий матн ва унинг лингвопоэтик таҳлили асослари. - Т., 2007.
29. Йўлдошев М. Бадиий матн лингвопоэтикаси. – Т., 2008.
30. Лутфуллаева Д.Э. Гапни семантик-синтактик қолиплаштириш муаммолари. - Т., 2005.
31. Мамажонов А. Қўшма гап стилистикаси. – Т., 1990.
32. Маматов А.Э. Ҳозирги ўзбек адабий тилида лексик ва фразеологик норма муаммоси. - Т., 1991.
33. Маҳмудов Н. Ўқитувчи нутқи маданияти. - Т., 2007, 2009.
34. Мираҳмедова З. Ўзбек тилининг анатомия терминологияси ва уни тартибга солиш муаммолари. – Т., 2010.
35. Миртожиев М. Ўзбек тили лексикологияси ва лексикографияси. - Т., 2000.
36. Миртожиев М. Ўзбек тили семасиологияси. – Т., 2010.
37. Мухторов А., Санақулов У. Ўзбек адабий тили тарихи. - Т., 1995.

38. Нурмонов А. Лисоний белги хусусиятлари хақида. - Т., 1992.
39. Нурмонов А. Структур тилшунослик: илдизлари ва йўналишлари. - Т., 2006.
40. Нурмонов А. Лингвистик белги назарияси. - Т., 2008.
41. Рустамов Т. Соф кўмакчилар. - Т., 1991.
45. Умуркулов Б. Поэтик нутқ лексикаси. - Т., 1990.
46. Фозилов Э. Ўзбек тилининг тарихий морфологияси. - Т., 1966.
47. Худойберганова Д. Матннинг антропоцентрик тадқиқи. Т., 2011
48. Юсуфов Б. Местоимения в староузбекском языке. - Т., 1991.
49. Ўзбек шевалари лексикаси. - Т., 1991.
50. XV-XIX асрлар ўзбек тили морфологияси. - Т., 1990.
51. Қиличев Э. Ўзбек тилининг амалий стилистикаси. - Т., 1992.
52. Қиличев Э, Қиличев Б. Нутқ маданияти ва услубият асослари. - Бухоро, 2002.
53. Қурбонова М. Ҳозирги замон ўзбек тили (сода гап синтаксиси). - Т., 2002.

Баҳолаш мезонлари

Кириш синови ёзма равишда ўтказилиши белгиланган бўлиб, 100 баллик мезон асосида баҳоланади.

Ҳар қайси саволга ёзган жавоби қуйидагича баҳоланади:

Ҳар бир савол учун балл	Жавобга қўйиладиган талаблар
86-100	Қўйилган саволга тўлиқ жавоб берган. Назарий жиҳатларини ёритишда хатолик ва чалкашликка йўл қўйилмаган. Мустақил равишда мушоҳада юритиб баён этилган. Амалий мисоллар билан асослаб баён этилган. Хулосани тўғри шакллантирган. Фикрлар эркин баён этилган.
71-85	Саволнинг моҳиятини тушунган. Жавобни ёритиб бера олган. Амалий мисоллар келтирилган. Тасаввурга эга. Қисқача хулоса берган. Фикрларни сода баён этган.
55-70	Савол моҳиятини тушунган. Жавоб ёритилган, қисқа шаклда. Мисоллар билан асосланмаган. Хулоса қилинган.
0-54	Саволнинг айрим элементларигина ёритилган, ёки умуман ёритилмаган. Савол бўйича аниқ тасаввурга эга эмас.

